

gezocht: water

**VIJF STRATEGIEËN OM HET TEKORT AAN GESCHIKT
BADWATER VOOR ZWEMVERENIGINGEN OP TE LOSSEN**

MASTERPLAN ACCOMMODATIES

Tekst: Leon Janssen Lok

Layout en drukwerk: Memorise Reclame en Marketing BV, Ede

Met medewerking van: Hans van Egdom (Van Egdom Consultancy),
Daan Kramer (Convisie), Frank Schouten
(Bureau 7), Paul van den Heuvel (KNZB),
Kees van Hardeveld (KNZB), Sander ten
Broek (KNZB), Martijn Keijsers (KNZB),
Marcel de Visser (KNZB)

Speciale dank gaat uit naar de ruim 200 zwemverenigingen die mee-
werkten aan het marktonderzoek in 2007

Het eerste exemplaar werd in november 2009 aangeboden aan mevr.
Annemarie Jorritsma, voorzitter van het bestuur van de Vereniging van
Nederlandse Gemeenten

**KONINKLIJKE
NEDERLANDSE
ZWEMBOND**

Postbus 7217
3430 JE Nieuwegein
Nederland

www.knzb.nl
info@kznb.nl
030-751 3200

Inhoud

Inhoud	3
Inleiding	6
Deel 1 - De problematiek in kaart gebracht	10
Het belang van zwemmen	10
Knelpunten voor zwemverenigingen	12
Het tekort aan badwater nader bekeken	14
Deel 2 - Naar een oplossing: vijf scenario's	20
Accommodatiebeleid	20
Ontwerp accommodaties	21
Beheer en exploitatie van accommodaties	22
Vijf scenario's vanuit de zwemvereniging gezien	25
Mogelijke groei in aantal uren badwater	31

A close-up photograph of a swimmer's head and arm in clear blue water. The swimmer is wearing a black cap and goggles. A white horizontal band is superimposed over the middle of the image, containing the word "INLEIDING" in bold, orange, sans-serif capital letters. The bottom of the image features a decorative border of alternating red and white vertical bars.

INLEIDING

Dat zwembaden van cruciaal belang zijn voor zwemverenigingen, moge duidelijk zijn. Een zwemvereniging kan niet zonder zwembad. Het is dan ook zorgwekkend dat meer dan 20% van de 435 bij de KNZB aangesloten zwemverenigingen niet tevreden is over het zwembad dat ze huren, zo bleek uit marktonderzoeken die de bond in 2004 en 2007 uitvoerde.

Die ontevredenheid heeft te maken met diverse factoren. Het ontbreken van een eigen clubruimte, een slechte relatie met de exploitant of een gebrek aan badwater. Vooral dat laatste komt dusdanig veel voor, dat het een belangrijke belemmerende factor is voor de groei van verenigingen. Veel van hen hebben voldoende ideeën en zelfs voldoende potentiële leden om hun activiteitenaanbod uit te breiden, maar stuiten daarbij op de be-

perkingen die de hoeveelheid beschikbaar badwater met zich meebrengt. Dat is ook voor de maatschappij een probleem, omdat zwemmen goed is voor de veiligheid en de gezondheid van de bevolking.

Marktonderzoek

Redenen genoeg dus om nader onderzoek te doen naar de situatie met betrekking tot het beschikbare badwater voor verenigingen. Begin 2007 zijn alle verenigingen uitgenodigd deel te nemen aan een marktonderzoek dat via de website van de bond ingevuld kon worden. De vragenlijst ging in op de aard en geschiktheid van de zwembaden waarvan verenigingen gebruik maken. Daarbij werd een onderscheid gemaakt tussen waterpolo, wedstrijdzwemmen en leeszemmen. Er werd zowel gevraagd naar de huidige situatie als naar de gewenste situatie, waarbij ook getracht is het onderscheid tussen verschillende doelgroepen naar voren te laten komen.

De vragenlijst bestond uit ongeveer vijftig vragen en stellingen. In totaal reageerden 191 verenigingen door de vragenlijst geheel of gedeeltelijk in te vullen. Het onderzoek heeft dan ook een schat aan informatie opgeleverd over de wijze waarop verenigingen gebruik maken van zwembaden.

INLEIDING

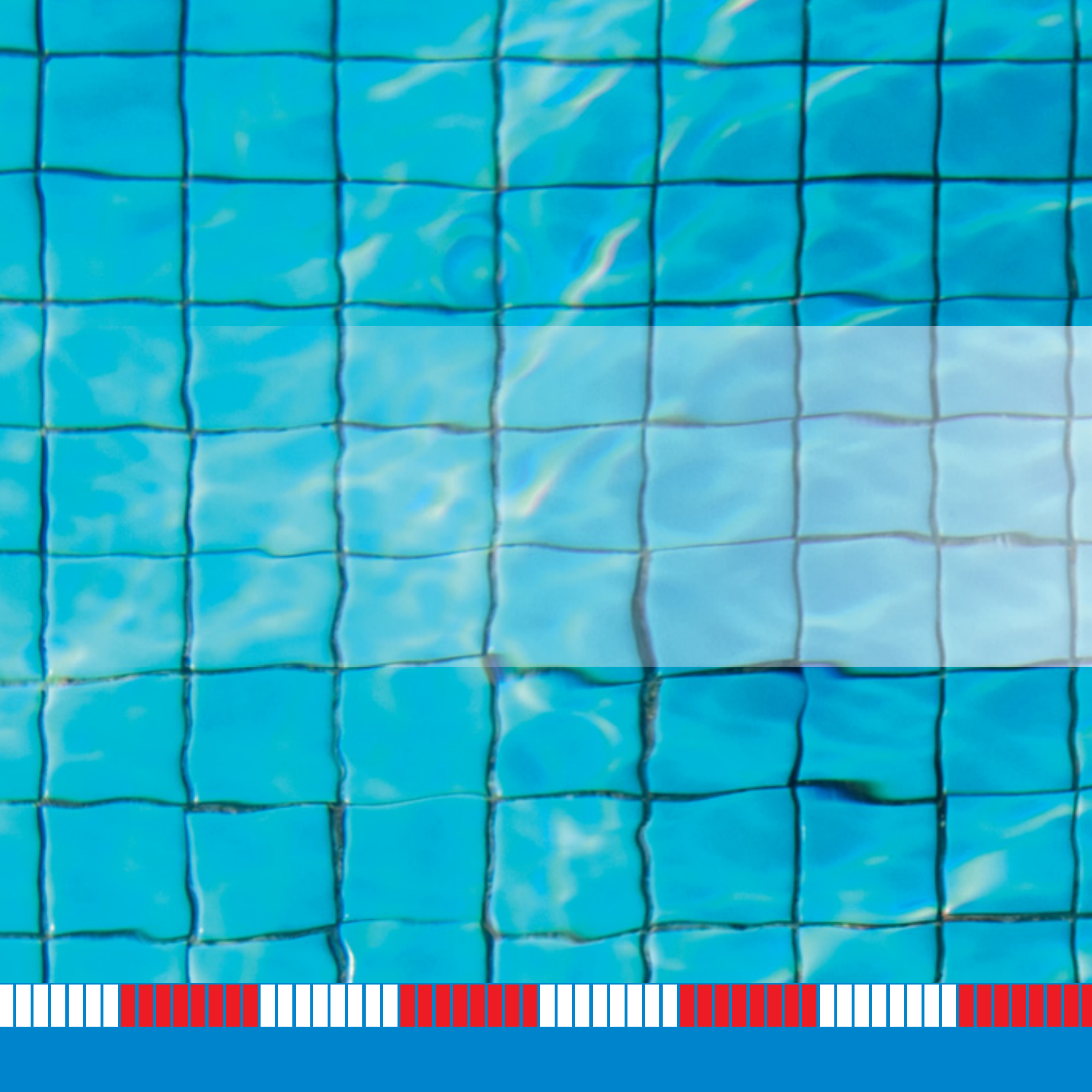
De uitkomsten bevestigen het beeld dat bestond over het tekort aan badwater. Ondanks dat Nederland hoog aantal zwembaden per 1.000 inwoners heeft, toont dit rapport aan dat er voor verenigingen een collectief tekort aan badwater is. Geen optimale spreiding, een niet altijd goede bereikbaarheid, onvoldoende beschikbaarheid en sterk stijgende huurprijzen zijn daarvoor belangrijke oorzaken.

Belang van dit rapport

In dit rapport wordt verslag gedaan van de resultaten van het onderzoek. Die resultaten worden daarbij afgezet tegen het belang van zwemmen in verenigingsverband in Nederland. Want dat belang is groot. Zwemmen is nog altijd veruit de meest beoefende sport in Nederland, is goed voor de mentale en fysieke gezondheid, essentieel voor de veiligheid van kinderen én volwassenen in het waterrijke Nederland en internationaal gezien een van de meest succesvolle takken van topsport waarmee Nederland zich al jaren lang profileert.

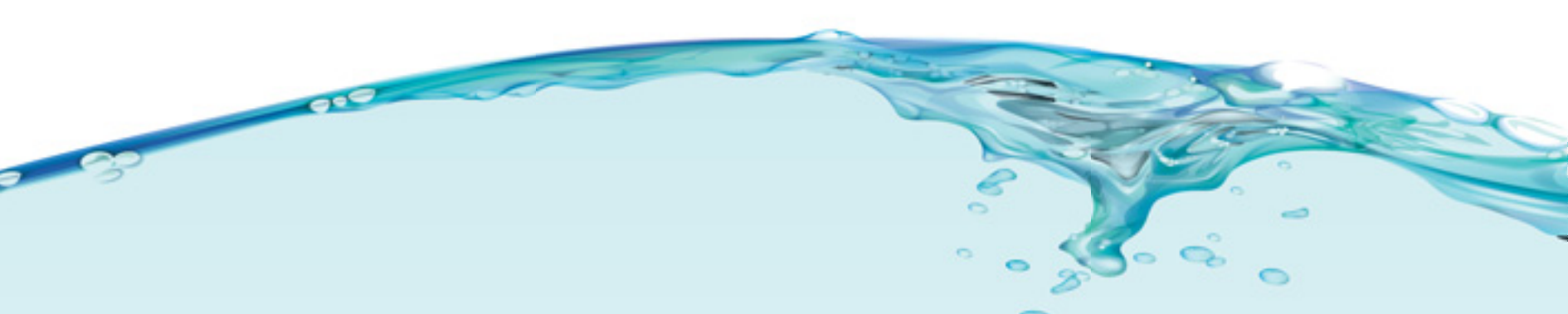
Dit rapport staat dan ook niet op zichzelf. Het heeft een logische link met het belang van zwemmen in het algemeen en heeft daarmee een belangrijke functie als noodkreet. De zwemverenigingen in Nederland zijn van cruciaal belang, maar dreigen kopje onder te

gaan in de concurrentiestrijd in het zwembad. Met dit rapport wil de KNZB de aandacht vestigen op deze problematiek **en tegelijk een aanzet geven tot het werken aan een gezamenlijke oplossing.**

DEEL 1

**De problematiek in
kaart gebracht**

De roep om meer badwater is geen loze kreet, zo blijkt, maar een gefundeerde noodzaak om het georganiseerde zwemverenigingsleven in Nederland een toekomst te kunnen geven. Ook wordt duidelijk dat het niet zozeer gaat om meer zwembaden, als wel om meer badwater in de bestaande baden dat beschikbaar is voor zwemverenigingen.

Het belang van zwemmen

Uit alle onderzoeken naar sportdeelname blijkt dat zwemmen de meest beoefende

sport in Nederland is en blijft. Volgens het Sociaal Cultureel Planbureau heeft 36 procent van de Nederlandse bevolking van 6 tot 79 jaar in 2007 één of meerdere keren gezwommen. Dat is al twaalf jaar zo en bovendien veel meer dan andere veelbeoefende sporten zoals fietsen (22 procent), fitness (22 procent) en hardlopen (18 procent).

Alleen hieruit blijkt al dat het belang van zwemmen in de Nederlandse samenleving groot is. Maar dat belang spreekt misschien nog wel meer uit de redenen waarom de Nederlander zo veel zwemt, uit de uitstraling van de topsport en uit het grote aantal organisa-

ties dat zich beroepsmatig met zwemmen bezighoudt.

Veiligheid

Een van de belangrijkste motieven om te leren zwemmen is het veiligheidsaspect. In het waterrijke Nederland vinden ouders het van groot belang dat hun kinderen leren zwemmen. Jaarlijks worden in ons land ongeveer 500.000 A-, B-, C- en zwemvaardigheidsdiploma's uitgegeven.

Het is vanzelfsprekend geworden dat elk kind zwemles krijgt. Kunnen zwemmen levert bovendien een bijdrage aan de ontwikkeling van een kind doordat het meer zelfvertrouwen en zelfstandigheid biedt. Daarnaast neemt zwemmen ook een prominente positie in binnen de Nederlandse bewegingscultuur. Op het moment dat kinderen niet voldoende vaardig zijn in het zwemmen, worden ze beperkt in hun bewegingsactiviteiten. Ze kunnen dan bijvoorbeeld niet zwemmen in de zee, waterpolo spelen, wedstrijdzwemmen, schoonspringen, zeilen, surfen, snorkelen, duiken, varen met de boot of kanoën.

Het is dan ook niet voor niets dat het Zwem-ABC is gericht op het zwemveilig zijn. Er wordt stevig ingezet op het watervrij worden en kinderen worden pas geacht 'zwemveilig' te zijn als ze het volledige Zwem-ABC hebben behaald.

Ranomi Kromowidjojo (topzwemster, 2007): 'Helperbad in Groningen is toch mijn favoriet'

Eigenlijk train ik al vanaf mijn zevende bij Trivia in het Helperzwembad in Groningen. Dat doe ik nu nog steeds, en op dinsdagmiddag train ik in De Welle in Drachten in het 50 meterbad. Het Helperbad bestaat uit twee zwembaden, het 'oude' en het 'nieuwe' bad. Ik ben begonnen in het oude bad en train nu nog steeds in beide baden. Wat me het meest is bijgebleven van het oude bad is dat het echt een oud zwembad is, een soort van monument waar

ik mijn eerste wedstrijden heb gewonnen. Mijn favoriete zwembad was (want het was een tijdelijk zwembad) de Rod Laver Arena in Melbourne. Aan dat zwembad heb ik zoveel herinneringen van de Wereldkampioenschappen. Daar werden we met de 4x100 vrij derde en persoonlijk werd ik 13e op de 100 vrij. Verder kom je als sporter op veel plaatsen en zwem je in zwembaden over de hele wereld, maar als ik weer terug ben in 'mijn eigen Helperbadje', dan voelt dat bad toch ook wel als favoriete zwembad.

DEEL 1

De problematiek in kaart gebracht

Gezondheid

Zwemmen is net als alle andere vormen van beweging goed voor lichaam en geest. Bewegen in het water heeft een positieve uitwerking op de gezondheid van de mens. Een van de belangrijkste voordelen ervan is dat bijna alle belangrijke lichaamsspieren worden gebruikt en dat beweging in het water een minimale belasting vormt voor lichaamsdelen, zoals gewrichten en pezen. Mede hierdoor is het blessurerisico klein vergeleken met andere sporten. Zwemmen is in het bijzonder dan ook goed voor lichamelijk gehandicapten en mensen met een chronische aandoening.

Sport

Ook het prestatiemotief is onlosmakelijk verbonden met de zwemsport. Het verbeteren van prestaties gemeten naar duur, snelheid of bewegingsuitvoering staat hier centraal. Wie zwemt een bepaalde afstand het snelst, wie wint de waterpolowedstrijd en wie springt het mooist van een duikplank? Nederland kan zich wat dat betreft meten met de beste landen in de wereld. Toppers als Marcel Wouda, Pieter van den Hoogenband, Inge de Bruijn, Marleen Veldhuis, Edith van Dijk en coach Jacco Verhaeren bezorgden Nederland de status van land met vele internationale titels en olympische medailles.

Tijdens de laatste Spelen in Beijing was zwemmen weliswaar wat minder succesvol ('slechts' één gouden medaille) maar werden juist nieuwe helden geboren, zoals coach Robin van Galen en de gouden waterpolo-dames en open water zwemmer Maarten van der Weijden, die het debuut van zijn sport op de Olympische Spelen opluisterde met een gouden medaille voor zwemland Nederland.

Organisaties betrokken bij zwemmen

Naast aspecten als veiligheid, gezondheid en prestatiedrang, kunnen mensen ook beroepsmatig bij zwemmen betrokken zijn. Dat uit zich bijvoorbeeld in het grote aantal organisaties dat zich bezighoudt met zwemmen. De Koninklijke Nederlandse Zwembond is de overkoepelende organisatie van 435 zwemverenigingen die bij elkaar ongeveer 145.000 leden hebben. De bond houdt zich onder andere bezig met belangenbehartiging, opleidingen, de organisatie van competities en evenementen en verenigingsadvies. De takken van sport die onder de KNZB vallen zijn elementair zwemmen en de olympische disciplines wedstrijdzwemmen, inclusief open water, waterpolo, synchroonzwemmen, schoonspringen. Naast de KNZB zijn nog andere sportbonden actief in het (zwembad) water zoals Reddingsbrigades Nederland, de Koninklijke Nederlandse Bond tot het Redden van Drenkelingen (KNBRD), de Nederlandse Onderwatersport Bond (NOB), de Nederlandse Triatlon Bond (NTB) en de Nederlandse Culturele Sportbond (NCS).

Daarnaast zijn van oudsher gemeenten nauw betrokken bij sportaccommodaties en bij zwembaden in het algemeen. Van de openbaar toegankelijke zwembaden in Nederland wordt ongeveer de helft door gemeenten geëxploiteerd. Bij de meeste andere zijn com-

merciële zwembadexploitanten betrokken. Op nationaal niveau zijn verder in ieder geval nog actief het NPZ|NRZ, dat zich profileert als hét branche-instituut voor de zwembadbranche in Nederland, de brancheorganisaties Vereniging Sport en Gemeenten en RECRON (Vereniging van Recreatieondernemers Nederland).

Uit bovenstaande blijkt dat zwemmen alomtegenwoordig is in de Nederlandse samenleving. Er is helaas ook een keerzijde; regelmatig halen negatieve gebeurtenissen in de zwemwereld de media. Verdrinkingsgevallen, legionellabesmettingen, het afschaffen van

schoolzwemmen, het gebrek aan zwemvaardigheid van (allochtone) kinderen, criminaliteit in en rond het zwembad en de sluiting van (openlucht)baden zijn zaken die regelmatig in de publiciteit komen. Een sombere constatering, maar wel een die toch aangeeft dat zwemmen in alle opzichten 'in the picture' staat.

Knelpunten voor zwemverenigingen

Zwemmen is een van de sporten die het minst in verenigingsverband beoefend wordt. Dat lijkt logisch, want zwemmen is ook prima

Jacco Verhaeren (technisch directeur Topzwemmen, 2009): alleen top met voldoende trainingsmogelijkheden

'Als trainer van individuele topzwemmers en de Nationale Selectie heb ik de kans gehad over de gehele wereld in verschillende zwembaden te vertoeven. Van de mooiste Olympische stadions tot een bad in de sloppenwijken van Rio de Janeiro tijdens een World Cup wedstrijd. Hoe mooi of lelijk de baden ook zijn, het is iedere keer een avontuur de zwemcultuur van andere landen mee te maken en vooral de mondialiteit van de zwemsport te ervaren.

Werkelijk in elke uithoek van de wereld zijn enthousiaste zwemmers en trainers te vinden die allemaal dromen van een prachtige carrière en op jacht zijn naar persoonlijke records.

Iedere keer verbaast en motiveert het me weer hoeveel mensen er in Nederland en de rest van de wereld dagelijks hun banen trekken. Ook zij weten dat je er uiteindelijk alleen komt met voldoende training én mogelijkheden daartoe.

DEEL 1

De problematiek in kaart gebracht

buiten verenigingsverband te beoefenen. Toch zijn er veel voordelen aan het zwemmen binnen een vereniging. Zo staat een sterke zwemvereniging garant voor een kwalitatief en verantwoord zwemaanbod. In dit rapport wordt de nadruk gelegd op het tekort aan badwater waar zwemverenigingen mee te maken hebben. Het effect van dat tekort wordt helaas nog eens versterkt door de andere problemen waar de verenigingen mee te kampen hebben.

Relatie huurder en verhuurder vaak zorgwekkend

Hoewel zwembaden essentieel zijn voor het bestaan van verenigingen, vormt de relatie met de exploitant vaak een knelpunt in het functioneren van de vereniging. Wat wordt er van een vereniging als huurder verwacht, waar is de vereniging wel of niet verantwoordelijk voor (voor welke ruimten, toezicht houden, EHBO, Arbo/Bedrijfs hulpverlening, hygiëne, legionella) en hoe wordt dat vastgelegd in een huurcontract? En op welke tijden kan de vereniging beschikken over badwater, hoeveel wordt daarvoor betaald, is het water op de juiste temperatuur en mag de vereniging zwemles aanbieden? Het beschikken over een accommodatie die aan de eisen van een vereniging voldoet, is een voorwaarde voor het kunnen opzetten of uitvoeren van welke activiteit dan ook.

Accommodaties vormen met andere woorden een sleutel tot succes.

Maar liefst 18% van de zwemverenigingen definieert 'de relatie met het zwembad' als knelpunt. Voor slechts een klein deel van de zwemverenigingen is de zwembadexploitant (10%) een belangrijke samenwerkingspartner. In veel gevallen wordt de relatie alleen beleefd als huurder en verhuurder van het zwembad. Vandaar dat de KNZB de intentie heeft om verenigingen te helpen bij het samenwerken met de exploitanten. Concreet streeft de KNZB ernaar dat verenigingen een meerjaren samenwerkingsverband aangaan met de exploitant waarbij afspraken zijn gemaakt op het gebied van producten, doelgroepen, tijden, wettelijke en sportgerelateerde eisen en tarieven. De verenigingen denken in meerderheid (66%) zelf ook dat samenwerking met de exploitant de enige weg naar meer uren badwater is.

Verbod op geven van zwemles

Verenigingen die de kwaliteit van hun aanbod willen verbeteren denken daarbij vooral aan het versterken van het kader en het uitbreiden van het aantal baduren. Het aanbieden van elementair zwemmen, neemt hierbij een bijzondere plaats in. Voor 11 procent van de verenigingen geldt dat ze wel elementair zwemmen willen aanbieden, maar dat dit

Nick Dribergen
(topzwemmer,
2008):
**'Sloterparkbad is
mijn favoriete bad'**

'Ik ben begonnen bij zwemvereniging de Columbiaan uit Voorhout.

Hier trainde ik altijd in een zwembad van 20 meter (!), vijf banen en heel ondiep. Eigenlijk belachelijk dat een goede zwemvereniging als de Columbiaan, met al haar talenten, in zo'n zwembad moet trainen.

Daarna ging ik naar LZ1886 in Leiden. We trinden daar in het 5 meibad, en af en toe in zwembad De Zijl (ook in Leiden) en het 50 meterbad Aquamar in Katwijk. Het 5 meibad en De Zijl zijn 25 meterbaden. Het waren best goede baden, maar al redelijk oud en niet erg geschikt voor topsport.

Sinds 2005 train ik in het Sloterparkbad in Amsterdam. Dat is eigenlijk mijn favoriete bad. Het is 50 meter, heeft 8 banen en is heel modern. Hier is mijn topsportcarrière echt begonnen en ik heb er vaak hard gezwommen met wedstrijden. Het heeft veel ruimte, en omdat er veel glas is heb je niet het idee dat je in een bunker zwemt. Er komt veel licht door de ramen.'

verboden wordt door de exploitant of de gemeente. In totaal kampt 26% van de verenigingen met een verbod door de exploitant of de gemeente op het aanbieden van zwemlessen. Dit levert ongewenste situaties op, omdat het aanbieden van elementair zwemmen door verenigingen bijdraagt aan het opheffen of voorkomen van wachtlijsten, het een extra inkomstenbron kan zijn voor verenigingen en het ze vooral ook unieke mogelijkheden biedt om leden te werven en te behouden.

Toenemende eisen aan veiligheid

Veiligheid en, meer specifiek, het houden van toezicht in een zwembad is een hot item in de zwem(bad)wereld. Huurder (vereniging) en verhuurder (gemeente en/of exploitant) moeten afspraken met elkaar maken. Natuurlijk dient tijdens de activiteiten van de zwemvereniging duidelijk te zijn waar de verschillende kaderleden verantwoordelijk voor zijn. Maar op welke manier kan die verantwoordelijkheid optimaal vormgegeven worden? Waar begint de verantwoordelijkheid van de vereniging en van het kaderlid en waar eindigt deze? Wat zijn de verantwoordelijkheden van de uur-leider, de technische commissie, het bestuur, de zwembadexploitant, de ouders van de sporters, de andere kaderleden? Hoe is het toezicht houden geregeld en is het goed geregeld?

Zwemmen duur door hoge huurlasten accommodaties

Zwemverenigingen zijn voor wat hun inkomsten betreft vooral afhankelijk van contributies. De gemiddelde baten bestaan voor 73% uit contributiegelden. Dat is niet uitzonderlijk hoog, maar wel hoger dan het gemiddelde van 48% van alle sportverenigingen. Zwemverenigingen betalen bovendien aanzienlijk meer voor accommodatiehuur dan andere sportverenigingen. Uit onderzoek van het Mulierinstituut in opdracht van de KNZB in 2008 blijkt dat 75% van de contributiegelden van een zwemvereniging op gaan aan accommodatiehuur. Bij sportverenigingen in het algemeen wordt 44% van de contributiegelden besteed aan huisvesting. De toch al hoge contributies in de zwemsport komen daarmee nog verder onder druk te staan.

Het tekort aan badwater nader bekeken

Aan de hand van de antwoorden die bijna 200 verenigingen begin 2007 invulden in een vragenlijst die betrekking had op de badwaterproblematiek, kan een interessant beeld geschetst worden van de omstandigheden waarmee de bij de KNZB aangesloten verenigingen te maken hebben.

In de vragenlijst is slechts gevraagd naar cij-

DEEL 1

De problematiek in kaart gebracht

fers en feiten betrekking hebbend op wedstrijdzwemmen, waterpolo en leswemmen. Dat betekent dat andere disciplines die door zwemverenigingen worden aangeboden, niet aan bod komen. Daarbij is te denken aan synchroonzwemmen, schoonspringen, snorkelen en andere recreatieve zwemvormen. Bovendien hebben de cijfers ook alleen betrekking op verenigingen die bij de KNZB zijn aangesloten. Als we bedenken dat er nog veel andere verenigingen zijn die ook afhankelijk zijn van het gebruik van het zwembad, zoals duik- en snorkelverenigingen, triatlonverenigingen, verenigingen in het reddend zwemmen en verenigingen aangesloten bij de

Nederlandse Culturele Sportbond, is het niet moeilijk voor te stellen dat de in dit hoofdstuk gepresenteerde gegevens slechts een beperkt deel van het daadwerkelijke tekort aan beschikbaar badwater benoemen.

Verenigingen hebben niet genoeg aan hoeveelheid beschikbaar badwater

Veel verenigingen kunnen niet uit de voeten met hun 'thuisbad'. Ruim 40% van de verenigingen moet noodgedwongen uitwijken naar meerdere baden. Van alle deelnemende verenigingen moet 6% zelfs gebruik maken van 4 of meer zwembaden. Zorgwekkende cijfers,

want een dergelijke mate van uitwijken ondermijnt de sociale binding aan de sportvereniging, beperkt het gevoel van vertrouwdheid en veiligheid dat verenigingen juist zo onderscheidt van de ongeorganiseerde sport en dwingt bovendien sportende kinderen en hun ouders tot logistieke huzarenstukjes om clubtrainingen en wedstrijden bij te kunnen wonen.

De redenen om gebruik te maken van meerdere baden zijn zeer divers. Voor veel verenigingen is er simpelweg niet meer badwater beschikbaar. Bijvoorbeeld omdat andere doelgroepen gebruik maken van het bad,

Zwembaden in Nederland – activiteiten en aantal

Zwembaden zijn in Nederland alom tegenwoordig. In bijna elke gemeente is er wel één te vinden. In die zwembaden worden uiteraard de diverse zwemsporten beoefend zoals wedstrijdzwemmen en waterpolo, maar het gebruik van de baden heeft vooral ook een recreatief karakter. Bovendien hebben zwembaden een belangrijke functie in het leren zwemmen aan kinderen. Tegenwoordig spelen zwembaden vooral in op het recreatieve element, door voorzieningen te bieden die van een bezoek aan het zwembad een dagje uit maken. Daarnaast bieden ze tegenwoordig allerlei fitness-achtige activiteiten in het water zoals aquarobics, aquajoggen en aquaspinning en organiseren ze aparte zwemuren voor speciale doelgroepen, bijvoorbeeld voor gehandicapten, senioren, allochtonen, zwangere vrouwen en baby's.

Opvallend genoeg zijn er geen precieze cijfers over het aantal zwembaden in Nederland. Hoewel er diverse commerciële en particuliere initiatieven zijn (geweest) om de aantallen in kaart te brengen, is er geen overzicht dat compleet lijkt te zijn. Wel zijn er schattingen. In een onderzoek dat in 2002 door het Nederlands Research Instituut voor Recreatie en Toerisme werd uitgevoerd in opdracht van de Vereniging Sport en Gemeenten (toen nog LC geheten) en het ministerie van VWS, werd op basis van het combineren van verschillende 'zwembadbestanden' geconcludeerd dat Nederland 1.971 zwemgelegenheden kenden, waarvan 1.593 zwembaden.

omdat de vereniging niet meer budget heeft om meer badwater te huren tegen commerciële tarieven, of omdat de exploitant andere beweegredenen heeft om niet meer uren aan verenigingen ter beschikking te stellen.

Andere veel voorkomende redenen zijn de te hoge temperatuur van het water en de (te geringe) diepte van het bad die daarmee niet voldoen aan de veiligheidseisen voor sportbeoefening en de reglementen die gelden bij wedstrijdgebruik.

Waterpolo: nood breekt wet

Er zijn ruim 250 verenigingen waar waterpolo beoefend wordt. De circa 20.000 waterpoloërs vormen met elkaar een van de grootste waterpolocompetities ter wereld, zo niet de grootste. Van de baden die gebruikt worden voor wedstrijden, is 23% daar eigenlijk niet voor geschikt vanwege de afmetingen (zowel breedte als diepte) die niet voldoen aan de wedstrijdreglementen, of vanwege de te hoge watertemperatuur die niet bijgesteld kan worden tijdens wedstrijdgebruik. Bij gebrek aan beter maken de verenigingen toch maar gebruik van deze baden. Aannemelijk is dat veel verenigingen geleerd hebben om te gaan met de beperkingen in de hoeveelheid badwater en dat ze gekozen hebben voor een niet ideale maar wel werkbaar situatie. Toch geeft 58% van de waterpoloverenigin-

gen aan een tekort te hebben: gemiddeld 1,7 uur op een totale beschikbaarheid van 8,8 uur per week. Op jaarbasis betekent dat landelijk gezien een tekort van ruim 17.000 uren, een capaciteitstekort van bijna 20%. Nog zorgwekkender is dat meer dan de helft van de verenigingen aangeeft geen oplossing te zien. Ambities om op een hoger niveau te gaan spelen kunnen dus niet waargemaakt worden en vaak bevinden zich te veel mensen in een te kleine ruimte.

Wedstrijdzwemmen: te hoge temperaturen en te veel zwemmers in een baan

Ongeveer 60.000 mensen zijn 'zwemlid' van een bij de KNZB aangesloten vereniging. Van de baden die gebruikt worden voor zwemwedstrijden is 16% daarvoor ongeschikt. In veel gevallen is de reden daarvoor de te hoge temperatuur van het water, iets wat om gezondheidsredenen niet wenselijk is.

Exploitanten zijn over het algemeen niet geneigd, of zijn er vaak technisch ook niet toe in staat, de temperatuur speciaal voor de vereniging te verlagen.

Gemiddeld huren de zwemverenigingen per week bijna 41 baanuren in het bad. Vertaald naar een bad van 6 banen, betekent dat bijna 7 uur het gehele wedstrijdabad huren per week. Het probleem is hier zelfs nog veel groter dan bij waterpolo. Van de zwemvereni-

DEEL 1

De problematiek in kaart gebracht

gingen geeft 54% aan een tekort te hebben. Gemiddeld komen verenigingen 9 baanuren per week te kort. Een capaciteitstekort van meer dan 20%, dat nog veel hoger zou zijn als gerekend zou worden met het optimale aantal zwemmers per baan.

Slechts 8% van de verenigingen met een tekort geeft aan zelf aan een oplossing te kunnen werken, het overgrote deel wordt dus beperkt in sportieve ambities en groei in de breedte.

Leszwemmen: erger dan het lijkt

Jaarlijks zijn tussen de 30.000 en 40.000 personen, natuurlijk vooral kinderen, lid van een zwemvereniging vanwege de zwemles.

26% van de verenigingen geeft aan graag meer uren beschikbaar te willen hebben, namelijk 1,5 uur per week. Gemeten over alle zwemlesverenigingen is dat tekort 0,4 uur, op een totaal van 5,6 uur per week.

Daarnaast is er ook een groot aantal verenigingen dat geen zwemles mag geven, omdat het verboden wordt door de exploitant. Waarschijnlijk zijn er minimaal 50 verenigingen die wel zwemles zouden willen geven, maar dat niet mogen. Het aantal kan nog wel eens veel hoger zijn, omdat veel verenigingen die het niet mogen, aangeven het ook niet te willen. Dit lijkt een voorbeeld van het 'sour-grapes mechanisme'; iets onbereikbaar wordt ervaren als iets onwenselijks.

De ernst van het probleem

De aantallen genoemd in de voorgaande tekst zijn serieus en zorgwekkend. Het gaat om grote tekorten die de verenigingen in hun normale functioneren beperken en die bij de verenigingen zelf ook niet het beeld scheppen dat verbetering mogelijk is. Bijna 40% van de verenigingen geeft aan dat het tekort aan badwater zelfs het grootste knelpunt is waar ze mee te maken hebben, slechts 30% vindt van niet. De helft van de verenigingen denkt over drie jaar (nog steeds) een tekort te hebben, slechts een kwart denkt van niet. De afhankelijkheid van de exploitant is groot: samenwerking wordt door 65% van de verenigingen gezien als de enige manier waarop meer badwater verkregen kan worden.

Zwembaden in Nederland - onderzoek

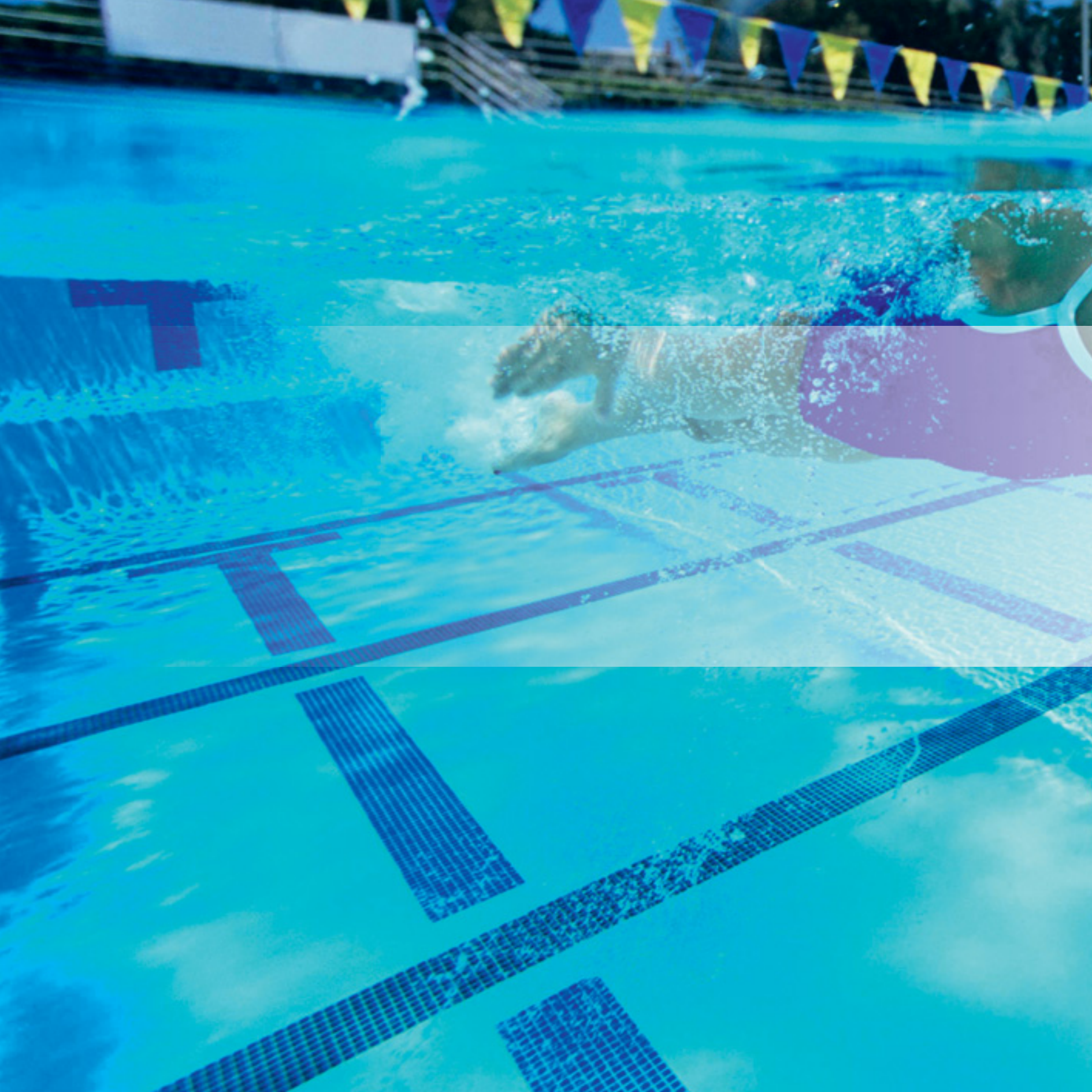
Het onderzoek dat het NRIT in 2002 uitvoerde, had tot doel de toenmalige en toekomstige stand van zaken ten aanzien van het aantal kinderen dat moet leren zwemmen in relatie tot de hoeveelheid geschikt zwemwater en de bereikbaarheid ervan per regio te inventariseren c.q. in kaart te brengen.

Belangrijkste conclusies waren:

- Nederland telt 1593 zwembaden, 808 zijn openbaar toegankelijk
- Totaal aantal bassins is 3554, 1566 bassins zijn geschikt voor zweminstructie
- 358 bassins zijn geschikt, maar niet in gebruik voor zweminstructie.
- Infrastructuur en logistiek alsmede kennis van de beschikbaarheid lijken hierbij een rol te spelen.
- In de provincies Flevoland, Utrecht en Zuid-Holland zijn relatief weinig zwembaden per inwoner.

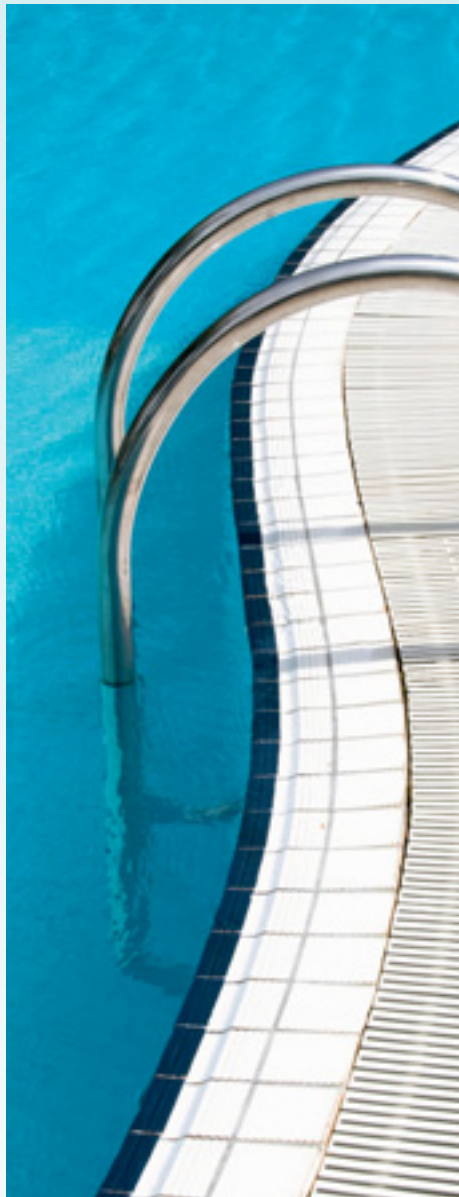
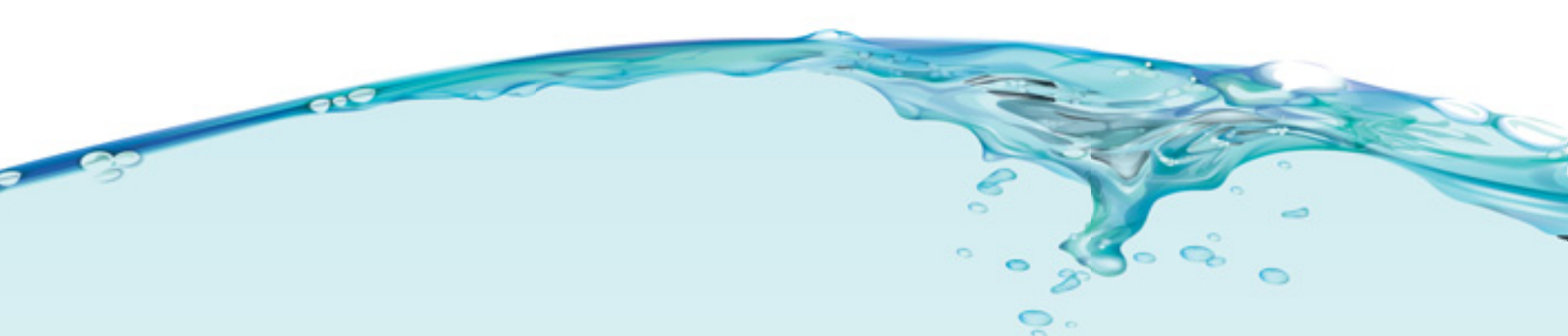
- Het gemiddeld aantal kinderen per vierkante meter geschikt bassin komt landelijk op 5,6. In de provincies Flevoland, Utrecht, Noord-Holland en Zuid-Holland ligt het aantal kinderen per vierkante meter ruimschoots boven dit gemiddelde.
- Ruimte voor zwemonderwijs kan gezocht worden in het gebruik maken van bestaand zwemwater in de zorgsector en horeca.
- Nieuwbouw van baden zou zich ten behoeve van zwemvaardigheid vooral moeten toespitsen op nieuwe bassins die geschikt zijn voor zweminstructie

DEEL 2

**Naar een oplossing:
vijf scenario's**

Het verkrijgen van meer toegang tot het bestaande zwemwater en het creëren van meer zwemwater in Nederland zijn voor de ontwikkeling van de zwemsport belangrijke voorwaarden. Op basis van de resultaten van het in het vorige deel beschreven onderzoek ontwikkelt de KNZB strategisch beleid om het tekort terug te dringen. De KNZB ziet daartoe mogelijkheden op het gebied van accommodatiebeleid, ontwerp van accommodaties en beheer & exploitatie van accommodaties.

Accommodatiebeleid

Het plannen en ontwikkelen van zwemaccommodaties is een lokale bestuurlijke gelegenheid. Gemeenten ontwikkelen ieder voor zich – afgestemd op de lokale behoefte en financiële middelen – een lokaal zwemaccommodatiebeleid. Dat dit beleid er anders uit zou zien als er sprake zou zijn van een regionale planning lijkt evident. De legitimatie voor het ontwikkelen van lokaal zwemwater voor instructie en sport behoeft in veel gevallen geen onderbouwing, maar voor de passieve zwemrecreatie, zijnde zwembadbezoek dat niet gericht is op sport of bewegen, of het aanleren van bewegingsvaardigheid, ligt dat anders. De KNZB vraagt zich af op welke gronden de forse lokale investeringen

op het gebied van de passieve zwemrecreatie te rechtvaardigen zijn. Lokale planning heeft geleid en leidt nog steeds tot zwemaccommodaties die telkens alle zwemfuncties omvatten: instructie, passieve en actieve zwemrecreatie en sport. Deze multifunctionele accommodaties vragen een forse investering en resulteren in een relatief hoog exploitatietekort. In de meeste gevallen is de kwaliteit van de voorzieningen bovendien een compromis tussen de eisen die de diverse functies vragen.

Voor een functie als passieve zwemrecreatie zou – mede gelet op de herkomst van de bezoekers – een regionaal aanbod beter passen al dan niet in combinatie met voorzieningen die qua sfeer (wellness, fitness) hierbij aansluiten.

Regionale afstemming in accommodatieontwikkeling blijkt tot nu toe nog steeds een stap te ver te zijn, terwijl dit zou kunnen leiden tot een toename van de kwaliteit en kwantiteit van het zwemwater voor sportgebruik op lokaal niveau. De KNZB ziet het als een uitdaging om dit onderwerp bij provincies en gemeenten onder de aandacht te brengen, hierin zelf het initiatief te nemen en beleid te ontwikkelen dat regionale spreiding van zwemsportaccommodaties mogelijk maakt.

Naar een oplossing: vijf scenario's

Ontwerp accommodaties

In het ontwerpen van de huidige generatie multifunctionele zwemaccommodaties ligt de nadruk op het creatief bijeenbrengen van de diverse zwemfuncties. In een zo compact mogelijk gebouw wordt getracht alle zwemfuncties een plaats te geven met als gevolg dat voor alle te onderscheiden gebruikersgroepen het kwaliteitsniveau niet optimaal is. Op zich is dit vanuit een lokale markt gezien een begrijpelijk uitgangspunt, maar al snel blijkt dat dit type accommodaties niet kan voldoen aan de vraag. De lokale zwemsport wordt beperkt in haar ontwikkeling, voor de passieve

waterrecreant is het aanbod niet spectaculair genoeg en voor de actieve waterrecreant zijn de faciliteiten ontoereikend.

Voor de zwemsport zou bij handhaving van dit uitgangspunt qua accommodatieontwikkeling in ieder geval de kwaliteit toenemen als bij het ontwerpen van zwemaccommodaties rekening gehouden wordt met:

- Het beter scheiden van de verschillende functies die in de huidige generatie zwembaden ondergebracht worden. Het sportgedeelte zou volledig gescheiden (eigen toegang, eigen kleedvoorzieningen) ge-

bruikt moeten kunnen worden. Op deze wijze zullen accommodaties efficiënter – meer gebruik tegelijkertijd – gebruikt kunnen worden. Dit accommodatiegedeelte kan door zwemverenigingen eenvoudig op basis van sleutelverhuur ter beschikking gesteld worden.

- Alle te ontwerpen bassins zouden zoveel mogelijk multifunctioneel bruikbaar moeten zijn; het recreatiebassin dient daarom geschikt te zijn om les te kunnen geven en op een recreatieve wijze baantjes te trekken.

Oorsprong scheiding zwembaden - zwemverenigingen

In de naoorlogse jaren ontstond tijdens de periode van wederopbouw behoefte aan sportieve ontspanning. In de aanwezige plassen en vennen werden zwemactiviteiten ontwikkeld. De saamhorigheid onder de betrokkenen vormde de basis voor het oprichten van vele zwemverenigingen. Naarmate de opbouw vorderde ontstonden mogelijkheden voor een professionele aanpak waarbij damwanden en steigers werden geplaatst en zuiveringsinstallaties toegevoegd. Betonnen bassins volgden weer iets later, al dan niet overdekt.

Als gevolg van deze benadering ontstond in toenemende mate behoefte aan permanent toezicht. Omdat de beschikbare tijd van vrijwilligers grenzen kende, werden medewerkers in loondienst aangesteld. Het badmeestervak was geboren. Die badmeesters van het eerste uur konden ook lesgeven zodat een activiteitenaanbod groeide. Door de professionalisering ontstond behoefte aan goed omschreven arbeidsvoorwaarden waardoor uiteindelijk een splitsing ontstond tussen de vrijwilligersgedachte van de vereniging en het beroepskader.

Omdat de basis van het zwembad was gelegd door de vrijwilligers van de verenigingen beschouwden deze partijen de accommodatie ook als hun eigendom. De beroepskrachten zetten dit vermeende recht in toenemende mate onder druk. Een machtsstrijd was geboren. De basis van die machtsstrijd is nu helaas nog herkenbaar. Het beroepspersoneel en de exploitanten zien de vereniging nog te vaak als een lastige partij. Omdat de KNZB het verenigingsbelang behartigt is ook de relatie tussen de bond en de exploitanten lange tijd niet optimaal geweest.

Door gebruikmaking van de 5 strategieën die in dit Masterplan gepresenteerd worden, wordt een aanzet gegeven tot hernieuwde toenadering. Zowel de KNZB als haar verenigingen zullen hierin de komende jaren het initiatief nemen.

De KNZB zal haar kennis en ervaring bij accommodatiebouw toegankelijk maken en haar betrokkenheid bij de ontwikkeling van zwembaden bevorderen. De KNZB ontwikkelt daartoe beleid waarin haar betrokkenheid bij de lokale accommodatieontwikkeling vorm gegeven wordt.

Onderdelen van dit plan zijn bijvoorbeeld: ondersteuning/advisering van gemeenten bij concrete planontwikkeling, een permanent bereikbare helpdesk voor zaken die accommodatieontwikkeling betreffen, koppeling tussen KNZB-advisering en opbouw van de opening van zwemaccommodaties door een lid van het nationaal zwemteam, het actualiseren en op inhoud herzien van

het Handboek zwemaccommodaties KNZB en het verzamelen en toegankelijk maken van praktijkvoorbeelden van accommodatiebouw, in samenwerking met architecten en zwembadbouwers.

Beheer en exploitatie van accommodaties

In het beheren van openbaar toegankelijke zwemaccommodaties spelen de zwemverenigingen in Nederland de laatste decennia een zeer bescheiden rol. Slechts in uitzonderingsgevallen is een zwemvereniging de voornaamste aanbieder van zwemactiviteiten of beschikt zij over een eigen zwemaccom-

modatie. Een zwemvereniging wordt doorgevoerd door een exploitant als concurrent gezien en uit dat oogpunt zelfs verboden andere activiteiten dan de pure zwemsport aan te bieden. Deze situatie vormt niet alleen een belemmering in de groei en ontwikkeling van de zwemsport maar ook voor het sociaal- en economisch rendement van zwemaccommodaties.

Het betrekken van zwemverenigingen in de exploitatie van zwemaccommodaties biedt perspectieven voor het beter benutten van zwemwater, komt de professionalisering van de zwemverenigingen ten goede, stelt de zwemvereniging in staat een meer maatschappelijke functie te vervullen en versterkt

Naar een oplossing: vijf scenario's

de exploitatie van de zwemaccommodatie. Veranderingen in de starre verhoudingen op het gebied van het beheer van zwembaden kunnen plaats vinden als de exploitant en de zwemsport vertrekken vanuit een gemeenschappelijk belang.

De zwemverenigingen zullen zich bewust dienen te worden van dit gemeenschappelijke belang en actief gaan participeren in vraagstukken op het gebied van het beheer en exploitatie.

Het huren van zwemwater is op dit moment vooral de aangelegenheid van elke zwemvereniging voor zich. Op lokaal niveau staan vaak

concurrentieoverwegingen of het belang van de eigen identiteit een efficiënt sportgebruik in de weg. Voor een exploitant is het in de praktijk eenvoudiger wensen van individuele verenigingen te negeren, dan een goed gefundeerd – gezamenlijk door alle verenigingen ingediend – bezettingsschema af te wijzen. Stimuleren van samenwerking tussen verenigingen lijkt dus niet te hoeven komen van de exploitant.

Anderzijds heeft een exploitant ook baat bij een efficiënt gebruik van een accommodatie. Exploitanten die zelf het initiatief nemen om tussen zwemsportverenigingen de nodige afstemming te bereiken zijn schaars en heb-

ben bovendien weinig succes vanwege de verdeeldheid van de verschillende gebruikers op lokaal niveau.

De KNZB stelt zich tot doel om op strategisch niveau met haar landelijke beleidspartners en op operationeel niveau met haar zwemsportverenigingen gezamenlijk beleid te ontwikkelen om de toegang tot zwemwater veilig te stellen en uit te breiden. Hiermee slaat de KNZB een weg in om samen met de landelijke bonden en de zwemsportverenigingen op lokaal niveau tot een bundeling van krachten te komen op accommodatiegebied.

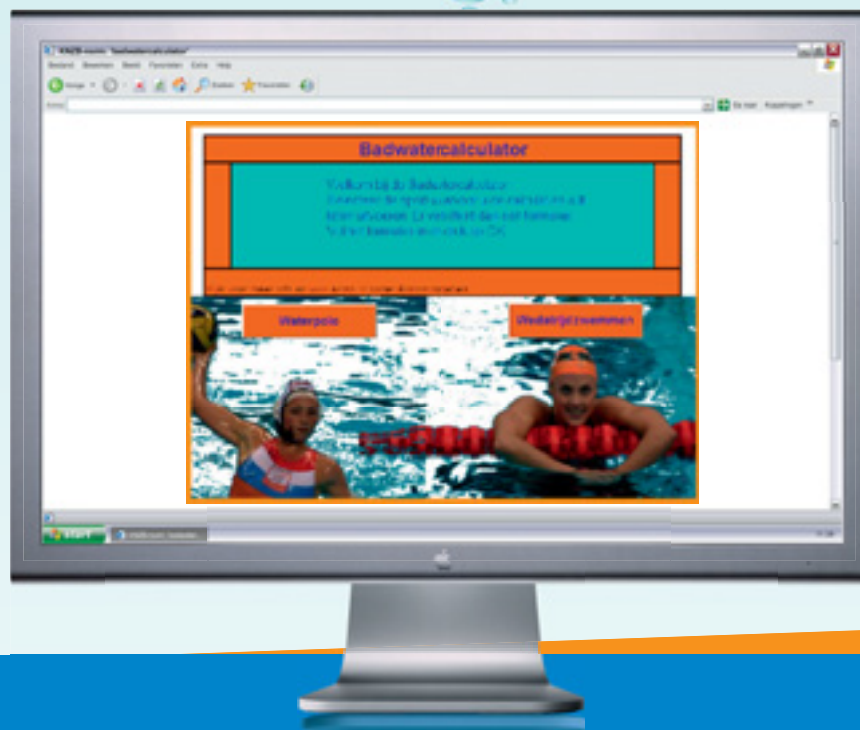
Voorbeelden van samenwerkingsvormen op het gebied van exploitatie tussen vereniging(en) en exploitant

- realiseren van combinatiefuncties in verenigings- en zwembadmanagement
- assisteren bij het verlenen van zweminstructie, bijvoorbeeld door beschikbaar stellen van verenigingskader
- waterpolocompetitie op zaterdag/zondag combineren met aanbod andere activiteiten
- starten nieuwe activiteiten in het kader van naschoolse opvang, bevorderen actieve levensstijl, regionale topsportcentra e.d.
- Uit handen nemen van exploitatie van een deel van de accommodatie (tijdens een gedeelte van de openingstijden), bijvoorbeeld door (assistentie bij) exploitatie van een in de winter overkapt buitenbad

Voorbeelden van onderlinge samenwerking tussen verenigingen

- gezamenlijk inhuren uren voor sport of andere activiteiten bij exploitant
- efficiëntere bezetting uren: uren onderling delen
- vooroverleg tussen gebruikende verenigingen vereenvoudigt samenstelling van het jaarrooster door de exploitant
- een overlegplatform van gebruikers (verenigingen, stichtingen, vertegenwoordigers van overige gebruikers) vereenvoudigt overleg met de gemeente over subsidies, aanbod van activiteiten en gemeentelijk sportbeleid

De KNZB heeft een instrument ontwikkeld om op structurele wijze de behoefte aan accommodatie te meten. Dit instrument zal op lokaal niveau ingezet worden en stelt verenigingen in staat hun badwaterbehoefte concreet en onderbouwd door een landelijk vastgestelde norm, kenbaar te maken, zoals in veel andere sporten al jaren gebruikelijk is. Deze norm wordt voor alle sporttakken van de KNZB beschikbaar, evenals voor het elementair zwemmen. Het instrument wordt Badwatercalculator genoemd en is sinds 2009 beschikbaar via de KNZB.

KNZB-norm: 'badwatercalculator'

Eén van de bedieningsconcepten die horen bij het Masterplan Accommodaties, is de Badwatercalculator. Hiermee kunnen verenigingen, op basis van de normen uit de Meerjarenopleidingsplannen van de KNZB, objectief onderbouwen hoe groot de lokale vraag naar badwater is. De KNZB stelt voor het eerst een norm op dit gebied en geeft zo een signaal af naar exploitanten en gemeenten, waarmee duidelijk wordt dat de roep om meer badwater een normatieve en feitelijke onderbouwing heeft gekregen.

De calculator bepaalt, op basis van het aantal sporters per leeftijdscategorie, het niveau van de sporters, de afmetingen van het bad en het aantal banen, wat de wekelijkse behoefte aan badwater is, volgens de normen van het Meerjarenopleidingsplan van de KNZB. De calculator kan niet bepalen wat de optimale verdeling van zwemmers over het bad is. Ook kan de calculator geen baanindelingen maken of het aantal trainingsmomenten uitrekenen.

De kracht van de Badwatercalculator zit vooral in de objectieve onderbouwing richting gemeente/exploitant van de badwaterbehoefte en het toetsen van de toekomstige behoefte bij veranderend (stijgend) ledental. De KNZB stelt hiermee voor het eerst een norm, waarmee verenigingen de onderhandeling over beschikbaar (maken van) badwater aan kunnen gaan.

Naar een oplossing: vijf scenario's

Vijf scenario's vanuit de zwemvereniging gezien

Vanuit de zwemvereniging bekeken, zijn er diverse mogelijkheden - op een continuüm van huur tot eigendom - om beter gebruik te maken van badwater.

Deze vijf scenario's hebben elk een aantal specifieke eigenschappen, voordelen en risico's. Bovendien speelt de KNZB ten aanzien van deze scenario's steeds een van de volgende specifieke rollen:

- Dienstverlener:
inzetten vanuit een expertisecentrum van ondersteuningsinstrumenten zoals voorbeelden, adviezen en formats en functioneren als front office voor accommodatiezaken.
- Landelijke regisseur:
versterken van zwemverenigingen door innovaties, beleidsontwikkeling en ontwikkeling van nieuwe allianties.
- Belangenbehartiger:
in overleg met zowel landelijke als lokale partners.

Scenario 1: Efficiënte omgang met badwater

Dit scenario is het meest eenvoudig te realiseren, maar desondanks voor veel verenigingen nog geen vanzelfsprekendheid. In de kern gaat het er om dat gestreefd wordt naar een efficiënter gebruik van het badwater, eventueel gezamenlijk met andere natte verenigingen en de exploitant. Uitgangspunten zijn dat alleen badwater wordt gehuurd dat daadwerkelijk nodig is en dat periodiek opnieuw wordt vastgesteld wat de benodigde hoeveelheid badwater is.

Mogelijkheden die zich op dit vlak voordoen, liggen op het gebied van het huren van banen in plaats van gehele baden, het gezamenlijk huren van baden en banen met andere zwemverenigingen en het samenvoegen van trainingsgroepen.

Voorwaarden om efficiënter om te willen gaan met badwater zijn dat verenigingen proactief moeten zijn, open moeten staan voor samenwerking en de nodige creativiteit aan de dag moeten leggen bij het bedenken van oplossingen.

Belangrijkste opbrengsten van dergelijke trajecten zijn dat badwater op z'n minst behouden moet kunnen worden en dat de kosten met andere gebruikers gedeeld moeten kunnen worden. Met een investering van vier tot zes uur op jaarbasis, kan een vereniging al een heel eind komen en zou dit scenario voor alle verenigingen mogelijk moeten zijn.

In dit scenario is de KNZB vooral dienstverlener, door het aanreiken van voorbeelden, het verbinden van verenigingen, het adviseren over (on)mogelijkheden en het optreden als expert/adviseur richting de verenigingen.

Voorbeelden van ondersteuningsinstrumenten zijn:

- Een overzicht van inspirerende voorbeelden
- Contracten/overeenkomsten tussen zwemverenigingen en/of exploitant
- Rekenmodellen (badwatercalculator) voor benodigd aantal uren badwater
- Overzicht van badwaterbehoefte van collega verenigingen

Scenario 2: Dialogoog en belangen

Een stap verder dan het voorgaande scenario is het realiseren van een overlegstructuur binnen de gemeente. In zo'n overlegstructuur zouden zwemverenigingen, andere natte verenigingen en de exploitant vertegenwoordigd moeten zijn. Samenwerking is hierbij het uitgangspunt, waarbij alle betrokkenen zichzelf af zullen moeten vragen wat ze voor elkaar kunnen betekenen op het gebied van bijvoorbeeld de verdeling van badwater en de programmering.

Een traject dat binnen dit scenario doorlopen wordt, start met een informeel individueel gesprek waarin de diverse betrokkenen elkaar leren kennen en een eerste idee krijgen van elkaars belangen. Een dergelijke eerste kennismaking zal vervolgens leiden tot een ge-

Nick Driebergen (topzwemmer, 2007): 'Raar dat de grote steden geen 50 meterbad hebben'

'Ik vind het raar dat grote steden als Utrecht, Den Haag en Rotterdam geen fatsoenlijk zwembad hebben waar wedstrijden gehouden worden of normaal op topsportniveau getraind kan worden. Ik denk dat het belangrijk is dat juist in die steden de gelegenheid wordt geboden om op dat niveau te trainen. Een 50 meterbad is daarom zeer belangrijk. Dat is de afmeting waarbij het er tijdens wedstrijden echt om gaat (EK, WK, OS). In die steden is het gemakkelijk om dan vanuit het recreatief zwemmen, of zelfs het leszwemmen, kinderen enthousiast te maken voor deze sport en zo is de kans groter op betere zwemmers in de toekomst. Verenigingen zouden zich hier mee bezig moeten of kunnen houden.

Topsport is leuk omdat je steeds bezig bent met jezelf te verbeteren. Doelstellingen halen, techniek verbeteren en zo. Natuurlijk moet je er veel voor doen en vooral voor laten, maar je ziet veel van de wereld door toernooien en trainingskampen. Je hebt ervaringen opgedaan die mensen van jouw leeftijd echt niet hebben gehad. Je kunt er je voordeel mee doen, later bijvoorbeeld met het zoeken van een baan. Door topsport doe je veel contacten op en je leert omgaan met druk en doelstellingen, aspecten die in een maatschappelijke carrière die erg belangrijk zijn.

Naar een oplossing: vijf scenario's

structureerde gebruikersraad en uiteindelijk gestalte krijgen in een adviesrecht binnen de gemeente. Niet alleen in andere sectoren is dit vaak al heel gebruikelijk, ook in de zwemwereld zien we dat dit soort initiatieven in opkomst zijn. In gemeenten als Utrecht, Eindhoven, Rotterdam, Ede en Haarlem hebben de zwemverenigingen structureel contact met andere betrokkenen.

Enerzijds betekent het voor een vereniging een investering van vier tot zes bijeenkomsten (gemiddeld twintig uur) per jaar, maar anderzijds kunnen de opbrengsten veel waard zijn. Zo kan een gebruikersraad de samenwerking tussen de verschillende gebruikers aanzienlijk verbeteren en de invloed op de

besluitvorming vergroten door bijvoorbeeld een beoogde tariefsverhoging ter discussie te stellen. Bovendien kunnen onderlinge krachten elkaar versterken en het is het zeer nuttig om één aanspreekpunt te hebben. Het streven is om de gebruikersraad te institutionaliseren en op den duur een lokale autoriteit te laten worden.

In dit scenario is de KNZB richting verenigingen vooral dienstverlener, door het aanreiken van voorbeelden, het verbinden en bij elkaar houden van verenigingen en het geven van voorlichting over (on)mogelijkheden. De KNZB is hier echter ook regisseur en belangenbehartiger, door gemeenten te stimuleren lokale/regionale platforms te ondersteunen en overleg met exploitanten te stimuleren (mede) als logische consequentie van landelijk overleg.

Voorbeelden van ondersteuningsinstrumenten zijn:

- Een overzicht van inspirerende voorbeelden
- Statuten en reglementen van platforms en/of commissies
- Rekenmodellen (badwatercalculator) voor benodigd aantal uren badwater
- Overzicht van (lokale en regionale) gebruikers per zwembad
- Regionale bijeenkomsten

Scenario 3: Ondersteunen exploitant

Een volgende stap is het ondersteunen van de exploitant bij diverse taken zoals de schoonmaak, het houden van toezicht, het geven van zwemlessen, de organisatie rondom activiteiten en wedstrijden en het sleutelbeheer. Het zijn taken die vallen onder de verantwoordelijkheid en het directe toezicht van de exploitant, maar die kunnen leiden tot het verbeteren van de faciliteiten in het zwembad. Bovendien kunnen ze een verenigingen meer handvatten bieden om aanspraak te maken op meer badwater en kan de ondersteuning ook financieel voordeel opleveren. Voorbeelden van waar deze vorm van samenwerking goed loopt, zijn te vinden bij de zwemverenigingen Rapido, GZC Donk en HZPC.

Het type ondersteuning kan variëren in complexiteit. Het doen van de schoonmaak kan uitgroeien tot het geven van zwemlessen. Sleutelhuur maakt de inzet van betaald kader door de exploitant tijdens verenigingsuren overbodig. Daluren worden efficiënt benut. Belangrijk is in alle gevallen dat er sprake is van een win-win situatie. Zowel de vereniging als de exploitant moet er uiteraard op vooruit gaan. Een goede interne organisatie binnen

de vereniging is cruciaal en afspraken moeten nauwkeurig vastgelegd worden om misverstanden te voorkomen.

Een goed structureel overleg en wederzijds vertrouwen tussen de vereniging en de exploitant is essentieel en de vereniging moet over enig ondernemerschap beschikken.

Risico's zijn er ook aan verbonden: als de vereniging de gevraagde kwaliteit niet kan leveren, kan de relatie onder spanning komen te staan. Als de vereniging de taken juist te voortvarend oppakt, kunnen de machtsverhoudingen uiteindelijk onder druk komen te staan. Reden te meer dus om alle afspraken duidelijk op papier vast te leggen.

Afhankelijk van het aantal activiteiten en in te zetten uren, en de mogelijkheden om meer te overleggen met de exploitant en binnen de vereniging zelf, zou de helft van alle zwemverenigingen tot een dergelijke constructie in staat moeten worden geacht.

In dit scenario is de KNZB dienstverlener, door het aanreiken van voorbeelden, het verbinden en bij elkaar houden van verenigingen en exploitanten en het geven van voorlichting over (on) mogelijkheden. De KNZB is echter ook regisseur, door gemeenten en exploitanten te stimuleren samen te werken met verenigingen en door (financiële) voordelen door te rekenen.

Voorbeelden van ondersteuningsinstrumenten zijn:

- Een overzicht van inspirerende voorbeelden
- Rekenmodellen (badwatercalculator) voor benodigd aantal uren badwater
- Toetsingsmodule voor de haalbaarheid van exploitatieondersteuning
- Overzicht van 'gangbare' vergoedingen
- Contracten van (sleuteluur)overeenkomsten

Scenario 4: Deelexploitatie

Een vorm van samenwerking die we maar weinig zien, en die gezien de vereiste inspanningen naar schatting maar bij zo'n 25% van de verenigingen te overwegen valt, is een gezamenlijke exploitatie. Hierbij verleent de vereniging als onderaannemer diensten en activiteiten of neemt zij zelfs de exploitatie en/of het beheer over gedurende delen van de week. Activiteiten op het gebied van bijvoorbeeld schoonmaak, het houden van toezicht, het geven van zwemlessen, de organisatie rondom activiteiten en wedstrijden en het zorgdragen voor het horecagedeelte, neemt de vereniging, anders dan in scenario 3, dan over voor eigen rekening en risico.

DEEL 2

Naar een oplossing: vijf scenario's

Bij dit scenario is de investering in tijd afhankelijk van de ambities van de vereniging, maar over het algemeen aanzienlijk te noemen. Voorbeelden zijn er bij de zwemverenigingen Oude Veer en Polar Bears. De vereniging krijgt een grote coördinatielast en dient de zorg voor de opleiding van haar eigen kader op zich te nemen. De deskundigheid van het kader moet immers veel aandacht krijgen, de druk op vrijwilligers wordt groter, er kleven financieel-juridische risico's aan deze vorm, het behoud van andere (gemeentelijke) subsidies komt onder druk te staan en

de verantwoordelijkheid van (de leden van) de vereniging neemt toe. Het is dan ook belangrijk dat de vereniging duidelijke ambities heeft en een gezonde dosis ondernemerschap bezit. Langdurige afspraken moeten helder vastgelegd worden en de vereniging moet zeker weten dat zij over voldoende gekwalificeerd kader beschikt. De financieel-juridische risico's moeten goed afgedekt zijn en de samenwerking met de gemeente en de exploitant moet vastgelegd zijn in een helder beleid. Wanneer dat allemaal goed geregeld is, zal deze vorm van samenwerking de ver-

eniging extra middelen, goodwill, meer uren en waarschijnlijk ook meer leden moeten kunnen opleveren.

In dit scenario is de KNZB Dienstverlener, door het aanreiken van voorbeelden, het voeren van overleg met lokale exploitanten, het ontwikkelen van kengetallen en het geven van advies en voorlichting over (on) mogelijkheden.

Maar ook die van regisseur, door in samenwerking met verenigingen nieuwe deelexploitaties op te zetten (b.v. beheer/exploitatie 25m bassins) en aan deze projecten leiding te geven. Ook belangenbehartiger door partijen te beïnvloeden om de omstandigheden van bestaande deel.

Voorbeelden van ondersteuningsinstrumenten zijn:

- Stappenplan deexploitaties
- Rekenmodellen (badwatercalculator) voor benodigd aantal uren badwater
- Toetsingsmodule haalbaarheid deexploitatie
- Overeenkomsten en 'spelregels'
- Projectexploitaties
- Modules voor verenigingskader (juridische kennis, veiligheid)
- Voorlichting wet- en regelgeving

**Ranomi
Kromowidjojo
(topzwemster, 2009):
'Meer 50 meter in
Nederland is nood-
zakelijk'**

'Om het zwemmen in Nederland te stimuleren moeten de prijzen van recreatief zwemmen omlaag, zodat zwemmen aantrekkelijker wordt. Om de topsport te verbeteren moeten er meer 50 meterbaden komen in Nederland, want op dit moment zijn er weinig steden met een zo'n bad terwijl er in vrijwel alle grote steden meerdere 25 meterbaden zijn.

Topsport kost veel energie en je moet er veel dingen voor opgeven. Maar je krijgt er ontzettend veel voor terug. Zwemmen is mijn passie en dat vind ik natuurlijk onwijs leuk om te doen. En als je er voor wordt beloond -in de zin van goede prestaties- is dat een stimulans om steeds beter te worden. Uiteindelijk wil je natuurlijk steeds boven jezelf uitstijgen. Van topsport kan je enorm veel leren. Je leert bijvoorbeeld omgaan met tegenslagen, wat je in het 'gewone leven' ook tegenkomt. Verder stel je voor jezelf doelen en eisen, en als je dat hebt bereikt stel je nog hogere eisen voor jezelf. Ik denk dat dat een erg positieve eigenschap is voor het leven naast de topsport omdat je dan veel kan bereiken.'

Scenario 5: Zelf exploiteren

De vorm waarbij de vereniging de meeste zeggenschap heeft over de beschikbare hoeveelheid badwater, is uiteraard die vorm waarbij de vereniging zelf de exploitatie voert. De vereniging is in dit geval (soms als eigenaar) eindverantwoordelijk voor het beheer, de exploitatie en het onderhoud van de basins of het gehele zwembad. Voorbeelden zijn te vinden in Utrecht en Uden, maar ook de KNZB zelf kan als voorbeeld genoemd worden, omdat zij sinds 2009 het KNVB-zwembad in Zeist exploiteert. Naar schatting moeten ongeveer tien verenigingen in ons land in staat worden geacht zelf de exploitatie van een bad op zich te kunnen nemen. De belangrijkste voordelen van deze constructie zijn dat de vereniging baas in eigen bad is, zij haar aantrekkingskracht enorm vergroot en een voortrekkersrol kan gaan vervullen. Maar daar is wel wat voor nodig: de investering in tijd en professionele begeleiding is zeer substantieel. De duur van het traject zal een risicofactor vormen, het gevaar van een gebrek aan continuïteit ligt op de loer, de concurrentiepositie van de vereniging kan verzwakt worden, er zal een cultuuromslag binnen de vereniging moeten komen en uiteraard spelen de financiën een uiterst belangrijke rol.

Essentieel is dan ook dat de vereniging beschikt over veel ondernemerschap, dat er – uiteraard – een bad of grond beschikbaar is, dat de vereniging een professionele werkwijze kan hanteren, dat er een investeerder gevonden wordt, dat de financiële risico's zijn afgedekt (bijvoorbeeld door een aparte organisatie op te richten die een relatie heeft met de vereniging), dat er nadrukkelijk naar samenwerking gezocht wordt en dat er een sterke lobbyist binnen de vereniging moet zijn die de externe gerichtheid kan waarborgen.

In dit scenario is de KNZB dienstverlener; in samenwerking met de verenigingen ontwikkelen en vervolgens beschikbaar stellen van kennis over zelfstandig exploiteren, het leiding geven aan pilots, het vertalen van bestaande kengetallen naar verenigingsexploitaties en het opstellen van een handboek.

Gezien het innovatieve karakter is de registersrol van belang door overzicht te hebben van enerzijds ambities van verenigingen en anderzijds mogelijkheden bij gemeenten. Ook is initiatief nodig om risico's voor verenigingen te beperken door samenwerking met (commerciële) partners.

DEEL 2

Naar een oplossing: vijf scenario's

Voorbeelden van ondersteuningsinstrumenten zijn:

- Handboek zwembadexploitaties door verenigingen
- Overzicht van investeringen en kengetallen exploitaties
- Overzicht van mogelijke (financiële) partners
- Toetsingsmodule exploitatie
- Huurcontracten en overeenkomsten
- Rekenmodellen (badwatercalculator) voor benodigd aantal uren badwater
- (Bemiddeling in) interim-management

Mogelijke groei in aantal uren badwater

De KNZB streeft in haar Meerjarenbeleidsplan Waterkracht 2012 naar een groei van het voor de zwemverenigingen beschikbare aantal uren badwater met 20% in de periode 2009-2012. Het realiseren van deze doelstelling is nodig om het huidige tekort op te lossen en te voorzien in de badwaterbehoefte die ontstaat uit de verwachte groei van het ledental de komende jaren.

Kijk op www.knzb.nl voor meer informatie over het Masterplan Accommodaties en Waterkracht 2012!

**KONINKLIJKE
NEDERLANDSE
ZWEMBOND**

Postbus 7217
3430 JE Nieuwegein
Nederland

www.knzb.nl